

ИНТЕРВЈУ СА ДР КЕНЕТОМ Р. ВАЛПИЈЕМ

У нашем првом броју имамо част да разговарамо са једним од водећих стручњака на пољу ведске књижевности и једним од високопоштованих учитеља Харе Кришна покрета Др Кенетом Р. Валпијем (Kenneth R. Valpey), познатим и као Кришна Кшетра Свами. Господин Валпиј је од 1972. године ученик Бактиведанта Свами Прабупаде (Bhaktivedanta Swami Prabhupada), оснивача „Међународног друштва за свјесност Кришне“ (International Society for Krishna Consciousness - ISKCON), познатијег под именом „Харе Кришна покрет“. Звање доктора теологије стекао је на Универзитету у Оксфорду. Тренутно има позицију пост-докторанта-истраживача у Центру за Хинду студије у Оксфорду. Осим тога, обавља службу проректора за наставу на Бактиведанта колеџу у Белгији. Много путује подучавајући основе бакти-јоге. Бави се истраживањем јужноазијске етике у односу на западне и источноазијске традиције, као и текстуалним и историјским проучавањем санскритског текста Багават Пурана.

1. Како и гдје сте се први пут сусрели са ведским учењем? Да ли је, и по чему, поглед на свијет који нам нуде Веди другачији од западног погледа на свијет и које су главне разлике?

Почео сам читати ведске списе док сам студирао на Универзитету Калифорније, Беркли, 1970. године, нарочито енглески превод Патанцали јога-сутре, стари текст о филозофији и упражњавању јоге. Наравно, постоје значајне разлике између индијског и класичног западног погледа на свијет. Једна од основних је то што индијска мисао, за разлику од западне, никад није доживјела раздвајање филозофских и религиозних идеја. Сходно томе, стара индијска мисао (у ширем смислу ведска) увијек је давала приоритет сотериолошким питањима, наглашавајући да је циљ филозофије ослобађање човјека од свих врста везаности, од којих је најдубља не спољашња, већ унутрашња везаност, заснована на погрешном схватању стварности.

2. Чињеница је да постоји много опречних учења заснованих на истим религиозним списима, како на Западу тако и на Истоку. Будући да је „ISKCON“ као покрет основан на Западу шездесетих година прошлог вијека, да ли бисте били љубазни да нам појасните да ли су учења „ISKCON-а“ „нова учења“, преузета из више различитих извора и уклопљена у систем који би одговарао потребама западног човјека (што можемо чути у неким религијским, конзервативним круговима на Западу), или се она надовезују на традицију која је жива у Индији?

„ISKCON“ је акроним који означава „Међународно друштво за свјесност Кришне“, основано у Њујорку 1966. године од стране Његове Божанске Милости А.Ц. Бактиведанта Свами Прабупада који је стигао из Индије годину дана раније, слиједећи упутства свог духовног учитеља, Бактиси-

данта Сарасвати Такура (Bhaktisiddhanta Sarasvati Thakura), који је такође имао свог духовног учитеља и тако уназад све до Шри Чаитанја Махапрабу-а (Sri Chaitanya Mahaprabhu), главног учитеља Гаудија Ваишнава учeња у раном XVI вијеку. Чаитанја Махапрабу се ослањао на учења Ведских списа, нарочито Багавата Пуране. „ISKCON“ је унеколико прилагодио своја учења савременим западним друштвеним условима. Међутим, одлука да се те мале измјене изврше увијек је била заснована на старим принципима, по којима, прије свега, постоји разлика између принципа које би требало увијек поштовати и детаља на које се обраћа пажња имајући на уму различите случајне факторе.

Да, традиција је још увијек веома жива у Индији, и нада све међународна институција каква је „ISKCON“ највеће присуство има баш у Индији, са неколико великих храмова (од чега осам само у Делхију).

3. Који је смисао човјековог постојања по Ведама?

Као људска бића, имамо јединствену прилику коју ниједан други облик живота нема, а то је да се питамо и да остваримо свој духовни (нематеријални, безвременски) идентитет. Постојање има смисао само када је повезано („јога“ значи спајање, повезивање) са Врховним Постојећим бићем, у нашим западним традицијама названим Богом, а према Ваишнава традицији многим именима као што је Вишну, Кришна и једним општим именом Багаван. На старом ведском језику, Санскриту, ријеч која означава смисао је „арта“ (artha), и иста ријеч значи и „вриједност“, „сврха“. Веде подстичу сваку особу да схвати крајњу вриједност и сврху свог живота, на личном, али и на универзалном плану.

4. Како су Ведски појмови често олако и нетачно одређивани на западу, као на примјер појам „маје“ (мау), можете ли нам, молим Вас, рећи какво је схва-

тање материјалног свијета према Ведама?

Појам „маја“ који је из Санскрита, постаје значајан у класичној философској традицији познатој под именом Веданта, која избија у први план од VIII вијека наше ере. Маја има више значења, али у суштини изражава осјећај опрезности у односу на степен стварности који човјек може приписати ономе што опажа. Некада преведена као „илузија“, или „магија“, „маја“ је општи појам који означава силу или моћ којом свијет постоји, и која одржава и наш поглед на свијет као стварност. „Маја“, дакле, означава ту силу, која је у блиској вези са егзистенцијалним незнањем, којом жива бића бивају затворена у ропству.

5. Ако је материјални свијет „Маја“, материјална енергија створена од стране Бога из његове љубави према човјеку, како би човјек могао наново открити своју праву природу и обновити свој однос са Њим, која основна сила води човјека до овог открића? Да ли знање буди љубав према Богу или је љубав та сила која порађа знање? Тачније, да ли је знање основни критеријум за повратак у јединство с Богом или се та заједница остварује у љубави?

Као средство за откривање човјекове праве природе, „Маја“ једнако служи и у негативном смислу јер га збуњује и нагони да тражи своје испуњење у временској сфери. И љубав (bhakti) и знање (jnana) једнако су неопходни за достизање савршенства у односу с Богом. Од ово двоје, љубав се сматра надређеном и независном од знања у Ваишнава традицији. Међутим, постоје другачије ведске традиције које стављају у исту раван љубав и знање, а и неке друге (недуалистичке, advaita-vada) које сматрају да је љубав подређена знању.

6. Шта је Карма? Да ли је она резултат човјекове слободе дјеловања у кругу рађања и умирања на који он може утицати, или човјек нема никакав утицај на своју судбину?

Ријеч „карма“ (кагма – у дословном смислу „чин“) у својој најранијој употреби односила се на ритуални чин, пратећи детаљна ведска упутства за обављање сложених обреда како за личну, тако и за космичку добробит. Временом је добила значење „чина“ у најширем облику, и постала је повезана са идејом „како си сијао тако ћеш и пожњети“ – шта год ми учинили, било то добро, лоше или просто неутрално, тај чин има непромјенљиве посљедице. На многим мјестима у ведским списима (нарочито у великом епу Махабхарата) постоје бројне расправе о томе у којој мјери људска бића имају слободну вољу (*puruṣa-kāra*), или су вођена судбином (*daiva*). Сама чињеница да ведска литература постоји да би била водиља показује да се подразумијева да људска бића имају слободу избора, а ведски списи су ту да би помогли човјеку да направи добар избор.

7. Како се човјек може ослободити круга рађања и умирања?

У бакти традицијама коју слиједи Ваишнава, нико се не може ослободити сам од круга рађања и умирања. Но, прије свега, човјек схвата да његово ослобађање зависи од Божје милости. Основна идеја у примјени бхактија је да се кроз побожне вјежбе засноване на вишем знању човјековог материјалног идентитета, човјек преноси у „сунчеву свјетлост“ узвишене милости, на тај начин да га Господ драге воље узима под своје трајно окриље.

8. Уколико човјек може заслужити излазак из круга рађања и умирања, каква је природа овог свијета, шта ће се десити с њим? Да ли постоји крај историје према Ведама?

Ведска књижевност познаје и циклично и линеарно вријеме. Опште схватање је да док год постоје жива бића која желе да живе и уживају „независно“ од узвишеног Уживаоца, Бога, све до тада ће Бог удесити тако да постоји пролазан свијет у коме таква бића могу (покушати) уживати. А увијек ће бити живих бића која ће правити овакав избор. У супротном случају, особа која одлучи да оствари свој однос са Богом доћи ће до краја своје историје. Наравно, то неће бити крај, већ прије почетак вјечног живота, у вјечно-растућој блажености (ananda) односа са Богом.

9. Какво је поимање зла у ведској традицији, будући да у Багавадгити сам Кришна савјетује Арџуну да пође у бој против своје браће и на тај начин испуни своју дужност? Које је највеће зло и крајњи човјеков непријатељ према Ведама?

Зло се пореди са тамом, а тама је просто недостатак свјетлости. „Полазна позиција“ је стање свјетла. Кад је у питању наведено мјесто гдје Кришна потиче Арџуну да се бори против својих рођака, постоји изузетно дуга историја (Махабхарата) која убједљиво показује да се ту ради о ратној етици. Осим тога, Кришна охрабрује Арџуну тврдећи да, кога год да убије у бици, у стварности неће бити убијен; све што бива уништено јесте тијело, јер жива суштина (jīva или atma) постоји вјечно.

10. Која је улога гуруа у духовном узрастању и ко може бити гуру?

Баш као што Кришна подучава и води Арџуну пред и током битке, тако је и гуру учитељ и наставник свом ученику (shishya) и води га стазом духовног живота. Ко год прихвати правог квалификованог гуруа може и сам постати гуру, кад и ако му (или јој) његов (или њен) гуру да благослов за то. Прави гуруи су повезани (јога!) у ученичком низу који потиче од првобитног гуруа, Кришне, и увијек пажљиво подучавају оно што је у списима, колективно названих Ведама.

11. Какав би требало да буде однос између гуруа и његовог ученика и како да човјек препозна правог духовног вођу?

У Багавадгити Кришна говори Арџуни (у дијалогу од 700 стихова пред битку) о три услова за успјешан однос са гуруом: први мора бити покорност (pranipata); затим паметна питања (pariprashna); и на крају услужност (seva). Основно је да се човјек сматра скромним слугом свога гуруа. Идеја није претјерано омиљена у савременој западној култури, јер сви желимо бити независни, и желимо бити господари, не слуге. Да би се препознао прави духовни вођа, потребно је ипак мало знања: уколико желим да купим вриједан дијамант, морам прво знати које су особине правог дијаманта, у супротном случају могу бити преварен. У Багавадгити Кришна, такође, говори о овим особинама.

12. Будући да нисте само професор, већ и духовни вођа, можете ли нам рећи колики је Ваш утицај на развој ваших ученика и колика је Ваша улога када говорите о оностраности? Да ли осјећате терет те одговорности?

Па, како да одговорим на ово питање? Старјешине нашег друштва су прије отприлике 30 година затражиле од мене да преузmem одговорност службе духовног вође, и од тада дајем све од себе да то и чиним. Желим вјеровати да су моји ученици имали користи од мојих упутстава и утицаја, али то је узајаман процес, различит за сваког појединог ученика. Оно што мене занима није да баш ја будем „утицајан“, већ да будем посредник утицају Кришне.

13. Будући да је свијет препун богова и митова, који су критеријуми, по Вашем мишљењу, да се човјек одлучи за један одређен концепт?

На површини вјерских традиција, човјек ће увијек видјети различитости. Али човјек мора да загребе испод површине (или изнад површине, у зависности од метафоре коју човјек користи), да би дошао до суштине. Религијска истина није, међутим, ограничена „концептима“, већ садржи израз и практиковање. Човјек мора имати искрено срце, бити веома стрпљив, и мора (према Багават Пурани) бити спреман да тражи истину у свим приликама и у свако доба. То је један трајан процес. Не ради се о томе да једног дана престанемо са мишљу: „Пронашао сам истину!“. Чим почнемо тако мислити, истина нестаје.

14. Можете ли нам рећи још нешто о вашем искуству? Гдје је то западна духовност заказала па сте нашли духовну ризницу на Истоку?

Ја сам одрастао у, на неки начин, вишерелигијском дому, и мислим да је то учврстило у мени истраживачки дух. Док сам студирао на Универзитету у Берклију и док сам читао о јоги, у току је био рат у Вијетнаму, а то ме је довело до дубоког пропитивања самих основа западне цивилизације. Главни недостатак западне цивилизације, чини ми се, јесте њен антропоцентрични карактер, који је, уопште, искључив према створењима овог свијета, и према томе улаже јако мале напоре да излијечи земљу од дубоке еколошке затрованости. У нашој Ваишнава традицији постоји изрека која каже „Самостварење почиње од језика (орган)“. Духовност почиње када се озбиљно запитамо шта је то што уносимо у наше тијело као храну. Ове мисли су ме одвеле до тога да postanем вегетеријанац, и коначно, веган. Духовност се заснива на четири принципа (опет, према Багават Пурани), и то, чистоти, скромности, истинољубљу и самилости. Ја сам схватио да ведска традиција врло јасно и привлачно означава путеве којима ови принципи могу бити примијењени у човјековом животу.

**Разговор водили
Александар Дуроњић и Милан Глигорић**